

A vitához, egy szociológiai vizsgálat kapcsán

E lap hasábjain Erdei Ferenc akadémikus vitaindító előadása óta hétről-hétre a város szellemi életének képviselői érdeklődésüknek és foglalkozásuknak megfelelően nagy figyelemmel kísérvén nyilvánították véleményüket városunk kultúrájáról, szellemi arculatáról. A vita több síkon folyt — és reméljük nem eredménytelenül —. Az eddigiekből máris látszik a vitatkozók felelőssége, annak felismerése, hogy végre tisztázni kell Szegednek, ennek a dinamikus urbanizálódó, a szó legjobb értelmében nagyvárossá alakuló ipari, tudományos és kulturális központnak a helyét és szerepét nemcsak megyénkben, de a dél-magyarországi tájegységben is.

A felelősség nemcsak a téma miatt indokolt, de amiatt is, hogy e lap több tízezres olvasótáborára élénk figyelemmel kíséri a polémiát, mintegy megmutatva azt a magasfokú identifikációt, amelyet a várossal, a szűkebb értelemben vett lakóhelyükkel szemben érez. Úgy véljük, hogy a vitából nem lehet kihagyni azokat, akik ugyan nem „nyilatkoznak meg”, de részesei, felvevői, fogvasztói és önmagukban formálói annak a szellemi életnek, amelyről ez a tanulmányos eszmecsere folyik.

Papp Gyula a vitával kapcsolatos cikkében arra hívta fel a figyelmet, hogy az eddigiekben kimaradt a szellemi termékek fogyasztók igénye, már pedig — véleménye szerint — a város szellemi karakteréhez ez is hozzátartozik. E megállapítás, amellyel teljes mértékben egyetértünk, kínálja a lehetőséget, hogy néhány, egzakt vizsgálódáson alapuló adalékkal mi is hozzájáruljunk a vita folytatásához.

E hozzájárulásunk tulajdonképpen rendkívül szerény, de a rétegről, melynek körében konkrét, szociológiai módszerekkel éppen a művelődés vonatkozásában vizsgálatot végeztünk, talán mégis figyelmet érdemel. Az egyetemi ifjúságról, a város szellemi életében való szerepéről ennek a nem jelentéktelen rétegnek a művelődéséről, ezzel szembeni elvárásairól, és arról szeretnénk néhány szót ejteni, hogy számukra mit jelent a város, és a város számára mit jelent az, hogy a jövő értelmiségének jelentős része itt formálódik kommunista szakemberré.

Az előbbieken jelzett művelődés-szociológiai vizsgálatunkat a József Attila Tudományegyetem hallgatóiból kiválasztott reprezentatív mintában végeztük el, de nagy valószínűséggel állítható, hogy következtéseink valamennyi felsőoktatási intézmény hallgatóira egyaránt érvényesek. Felmérésünk során többek között arra is választ vártunk, hogy hallgatóink hogyan azonosulnak a várossal, a város által nyújtott művelődési lehetőségekkel, hogyan formálja Szeged szellemi arculatukat, biztossítja-e fejlődésükhöz a szükséges kulturálódási feltételeket.

E kérdés annál inkább érdekelt bennünket, mert tudott, hogy egyetemünk és egyéb felsőoktatási intézményeink hallgatói elsősorban a vidékiek közül kerül ki. Ebből az is következik, hogy e nem jelentéktelen hallgatói réteg ebben a városban kapja meg azt az indítást, amely egy életen át kell, hogy elkísérje, érdeklődésének befolyásolója és szellemi karakterének meghatározójaként.

A hallgatók művelődése részben az egyetem, részben a város által nyújtott lehetőségekkel függ össze, a város szellemi életéről annak intézményein keresztül vesznek tudomást, kapcsolódnak bele. A Szegedről származott hallgatók esetében az egyetemi évek alatt különböző változás a művelődési

szokásokban nem nagyon mutatható ki, legfeljebb anynyi, amennyi az életkori sajátosságokkal és az egyetemi tanulmányokkal függ össze. Más a helyzet azonban a kisvárosokból, középvárosokból és a községekben idekerült hallgatók esetében, akik művelődési vonatkozásban itt élhetnek először nagyvárosi életet, itt kapcsolódhatnak bele egy tájégségi központ számukra sokat jelentő kulturális vérkeringésébe.

Arra vártunk feleletet, hogy véleményük szerint nyújtja-e valóban a város azokat a lehetőségeket, amelyekkel szemben elvárásai vannak, formálja-e kulturális értéktételüket, megadja-e azt az indítást, amely nélkül a sokoldalúan képzett szakember ma már nem képzelhető el. A városnak szeretnénk van egy olyan szerepe is, hogy kulturálisan asszimilálja az itt tanuló egyetemi ifjúságot, mintegy kiegészítve és megerősítve az egyetem és más felsőoktatási intézmények tudatos kulturális nevelőmunkáját.

Ha ezt a problémát abból az aspektusból nézzük, hogy

Az elégedettség foka a megkérdezett hallgatók százalékában:	nő	férfi	összes megkérd.
A város művelődési lehetőségeit igen jónak tartja	17,0	14,0	16,0
jónak tartja	40,0	39,0	39,5
megfelelőnek tartja	31,5	29,0	30,5
nem befolyásolja művelődésében	8,0	13,0	10,0
elégtelennek tartja	3,5	5,0	4,0
	100,0	100,0	100,0

Anélkül, hogy egyéb eredményeinket bemutatnánk, megállapítható, hogy igen szoros összefüggés van a kialakult értékítélet és a hallgatók középiskolai tanulmányainak végzési színhelye között. Általában a Szegeden, más nagyvárosban vagy Budapesten érettségizettek nyilatkoztak úgy, hogy a város által nyújtott művelődési lehetőségek nem kielégítőek. E megállapítással ugyan lehet hivatkozni, de mint jelzés figyelmet érdemel. Bár — mint az előbbieken már mondtuk — a hallgatók döntő többsége vidékről került városunkba, nem lehet közömbös számunkra a hallgatók egy részének értékítélete sem, annál is inkább, mert a szegedi hallgatók esetében — bizonyos fókig — a szülők véleménye is tükröződik az állásfoglalásokban.

Hallgatóink művelődésében a város kulturális in-

az itt tanulók javarésze a diploma megszerzése után az ország legkülönbözőbb városaiban és falvaiban végez majd termelő, illetve oktató-nevelő munkát, nagyon lényegesnek és fontosnak kell megítélnünk azokat a kulturális hatásokat, amelyek az egyetemi városban érik a hallgatókat. Talán nem túlzás mondani, hogy az itt felnevelődő szakemberek jelentős mértékben hozzájárulnak az egész nép tudatának formálásához, kulturális arculatának kialakításához. Anélkül, hogy eltűlnének, túlbecsülnénk a város ilyen vonatkozású alakító hatását, meggyőződésünk, hogy a nem provinciális „szegediség” végső fokon mérhető az innen elszármazott szakemberek további tevékenységében.

Talán az elmondottakból is látszik, milyen nagy jelentősége van az ifjúság szakemberré formálódásában az egyetemi városnak. Hallgatóink — a vizsgálat tanulsága szerint — általában jónak, megfelelőnek tartják a város által nyújtott művelődési lehetőségeket. Ezt mutatja az alábbiakban közölt néhány adat is.

tézményeinek fontos, meghatározó szerepe van. Ez kitűnik abból is, hogy az itt tanuló közel fele rendszeresen, átlagosan havonta egyszer meglekint egy-egy színházi előadást, kisebb gyakorisággal ugyan több mint egyharmaduk részesévé válik valamilyen komolyzenei élménynek. Minden negyedik hallgatónk átlagban havonta, öt közül pedig három negyedévenként legalább egyszer meglekint az itt bemutatott képzőművészeti tárlatok egyikét. A Tiszatájat viszont csak minden tízedik hallgatónk olvassa rendszeresen.

A kapott kép kedvezőnek tűnik, bár nem szabad figyelmen kívül hagynunk azokat a hiányosságokat, melyek a város művelődési intézményei által nyújtott lehetőségekkel függnek össze. Utalni szeretnénk arra, hogy a város nem minden vonatkozásban tudja kielé-

gíteni a differenciált igényeket, itt elsősorban a színház utóbbi időben gyakran kifogásolt műsorpolitikáját említenénk, de beszélhetnénk a filmszínházak akut problémájáról, ami abban nyilvánul meg, hogy igazi művészi élményt jelentő és egyben közönségsikerre is számot tartó filmek esetében a két mozi befogadóképessége hátráltatja a jelentkező igényeket, hogy csak néhányat említsünk a legfontosabbak közül.

Az elmondottak miatt a hallgatók nem elhanyagolható része soha, vagy egészen ritkán jár csak színházba, és a — sokszor vitatható értékű — mozielőadások látogatása művészi élmény keresése helyett csupán a szabadidő olcsó eltöltésévé silányul.

E vonatkozásban

feltehetően akad javítani való, a város szellemi karakterét, művelődési intézményeit olyanná kellene formálni, hogy a legdifferenciáltabb igényeket is kielégítsék, legyen Szeged nagyváros abban az értelemben, hogy a kulturális produktumok legszélesebb, leggazdagabb választékát kínálja. Így válhat városunk „mássá”, „szegedi-ve”, valóban a főváros nem provinciális ellenpólusává, ami jelen fejlődésünk kimondott iránya is.

E cikk keretei nem teszik lehetővé, hogy e problémát jobban kifejtjük, mégis úgy gondoljuk, hogy e specifikus réteg előbbieken szinte csak jelzészerűen felvillantott művelődési szokásai és elvárásai tükrében talán sikerült rámutatni néhány olyan vonatkozásra, amelyek meglétével számolnunk kell. Véleményünk szerint a nagyvárossá alakulás egyik alapvető feltétele a „választék bővítése”, olyan művelődési alkalmak és lehetőségek kialakítása, amelyek nemcsak a vizsgált specifikus réteg, hanem valamennyi társadalmi réteg igényeit és elvárásait kielégítik. Ehhez az út az igények konkrét megismerésén túl a művelődési intézmények színvonalának emelésén át vezet, úgy, hogy a művelődésnek már megnyert tömegek a kultúra befogadói maradjanak, ezzel is alakítva városunk szellemi karakterét.

Dr. SZENTIRMAI LÁSZLÓ
Dr. VÁGVÖLGYI ANDRÁS

50 Történelmi emlékeztető

1919. július 1: A Kormányzótanács felhívása a Vörös Hadsereg minden katonájához. — Megtiltják a kék pénz használatát.

1919. július 3: A román bojár-csapatok megszegik a fegyverszünetet, felrobbantják a szolnoki Tisza-híd egyik részét.

1919. július 4: A Kormányzótanács ülésén felmerül a földosztás gondolata — Furnier ezredet helyezik a szegedi városkormányzó tisztviségbe Gonrecourt tábornok helyett.

1919. július 5: Böhm Vilmos hadügyi népbiztos áruháza: felajánlja a szociáldemokratáknak a proletárdiktatúra leverését a hadsereggel.

1919. július 9: A szegedi ellenforradalmi kormány visszaállítja a régi törvényeket és fegyrgárdista egységeket szervez.

1919. július 11: A Délmagyarország a szegedi ellenforradalmi uralom ellenére ismerteti Kun Béla a tanácskormány és az ellenforradalom témájú beszédét.

1919. július 12: A Kormányzótanács általános védkötelezettséget rendel el. — A reakciós Károlyi kormány lemond, megalakul az Ábrahám-kormány.

1919. július 13: Horthy ki nevezik a magyar hadsereg főparancsnokává (a fővezéri címet önhatalmúlag kezdi használni).

1919. július 15: Ismét megjelenik a szegedi munkásotthon, itt szavalják el Juhász Gyula: A Munkásotthon homlokára című versét.

1919. július 17: A Tanácsköztársaság kiáltványt intéz a világ proletáriátusához, világsztrájkra hív fel. — A békekonferencia elé kerül a Tanácsköztársaság elleni intervenció terve.

1919. július 20: Megindul a Vörös Hadsereg elárult tiszai offenzívája. — A szegedi szakszervezetek nem ismerik el az Ábrahám-kormányt.

1919. július 25: A Vörös Hadsereg csapatainak nagy része visszavonul a Tisza vonala mögé.

1919. július 27: Az antant nem fogadja el a tanácskormányt tárgyaló partnernek, s továbbra is fenntartja a gazdasági blokádot.

1919. július 29: A román csapatok megkezdik az átkeletet a Tiszán.

1919. július 31: A tanácskormány utolsó ülése: elhatározza lemondását.

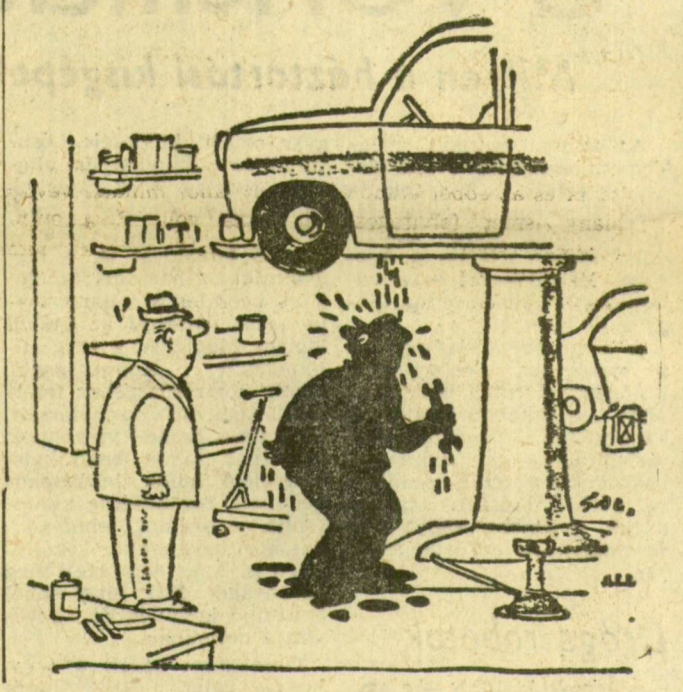
1919. augusztus 1: Megalakul a Peidl-kormány. — Utoljára ülésezik a Budapesti Központi Munkás- és Katonatanács.

1919. augusztus 3: Utoljára jelenik meg a Vörös Újság.

1919. augusztus 4: A Prónay-külföldi átlépi a francia vonalat, elindul Sztyamozon át Budapest felé.

1919. augusztus 5: A szatyrmazi vérfürdő. — A románok bevonulnak Budapestre.

Autójavitóban

Tóth Béla

Mi, janicsárok

(35.) — Hát ez valamivel szebben is hangzik.
— Helyben vagyunk, drága paraszt elvtársam. Helyben vagyunk, pentatóni.
— A nyelvem a régi.
— A nyelvem? A szám is. És a szemem és a szívem? De erről előtte nem lehet beszélni. Ez is émelet?
— Beszéljünk másról.
— Ne. Semmi másról nem vagyok hajlandó beszélni.
— Most kezdjünk el vájkálni az emlékeinkben? Emlékszel, egyszer anyád elküldött a nagy-nénédhez estefelé valamiért. És csak reggelre értünk vissza.
— Emlékszem. Milyen boldogok voltunk.
— Igen.
— És arra emlékszel, egyszer apádat vártuk az állomáson. Másfél órát késett a vonat. Addig csokolóztunk a Galamb utcában.
— Igen. Vége, és oda van.
— Ez a legkönnyebb.
— Nem lehet előről kezdeni.
— Nem.
— Sem folytatni.
— Nem.
— Kár.
— Tehetnénk valamit?
— Hát éppen tehetnénk.
— Mégpedig?
— Hát?
— Másképp is ellehetnénk egymással. Nem?
— Nem úgy megy az, kisfiam. Szeretném, ha nem értenél félre. Nem kalandokat hajszolok. Valami kicsi szeretet kell.
— Igen? Visszakozol vagy megmagyarázod?

Csokolózzunk, emlékezzünk, piszkáljuk fel a múltat...
— És sehol semmi? Ugye?
— Aki á-t mond, mondjon bé-t is.
— Az igaz.
— Na lásd.
— És akkor, hogy nézel a Gabi szemébe?
— Azt nem tudom.
— Na lásd. Olyan gyáva kispolgár vagy, mint-ha törvényszéki bíró lenne az apád.
— Ez revolver.
— Ez az igazság. Beszéljünk, lotyogunk és kész. Hát nem?
— De. És mit tehetek?
— Fél egy. Tíz óra óta jár a szánk, és még nem is beszélgettünk. Nem ebédelnék meg valahol?
— De. Menjünk. Nem zavarlak a munkádban?
— Á, semmiiben. Holnap megint a telefonnál ülök. Elvállaltam egy nétre. Majd holnap eljössz hozzánk. Ma Pesten van Gabi.
— És olyankor nem szabad?
— Nem illik. Ugye, polgárknál ez a törvény?
— Te minden törvényt ismeresz?
— A javát. Holnap készítek vacsorát is. Most semmi nincs otthon. Ma nem hívlak. Tudsz jönni?
— Hogyne. Hogyne tudnék.
Mánap kilenckor már az iskola előtt álltam. Hogy egy percet se veszítsek. Amúgy bizony isten nem tudtam, hogy mit akarok, hogy mit nem akarok. Azt sem, hogy ő mit akar.
— Te már itt vagy?
— Á sugárútról vártalak, te meg a Tisza-part-ról jössz.
— Bementem a harisnyámért a szemfelszedő-höz, meg vacsorára halat rendeltem. Gabi is szereti, te is.
— Miattam kár volt.
— Ugyis enni kell. Gabi-t vártam az állomáson. Szereti, ha eléje megyek. Mondtam Gabinak, hogy megjöttél. Nagyon a szememre vetette, amiért elengedtelek. Régen és sokat akar veled

beszélni. Szeretné tudni, milyennek látod te a politikai helyzetet.
— Semmilyennek sem látom. Egyik árokból kimászunk, benne vagyunk a másikban. A szocializmus útján csak addig járunk, míg keresztülmegyünk rajta.
— Adod a bankot.
— Ez az igazság. Gabinak jobban kell tudni. Én csak fülelem, hogy mik mennek a Petőfi-körben. És őszintén mondom, alig értek valamit. Mindig szilajabb hangok, mindig vesztebb igazságok, de hogy ez hova lyukad ki, én nem tudom.
— Hát majd megtárgyaljátok. Mit álmódtál?
— Semmit.
— Várhattam volna.
— És te?
— Nem mondom meg.
— Akkor titok?
— Szégyellem.
Horgolt, rám sem nézett. Nem tudtam eligazodni. Mert primitív marha vagyok. Nekem a számba kell csócsálni mindent. Engem idomítani kell, mint a lovat. Illetve, dehogy nem tudtam volna én. De hát egyre az dörmöbölt bennem, hogy egy mozdulatot sem szabad tennem. Most éljek vissza vele, hogy egy kicsit elesett ez az asszony? Hogy bolondos hangulata van? Most raboljam meg, azután pokol rosszul érz magát, és átkozza a percelt is, amikor... Vagy valóban gyávaaság? Félek tőle, hogy átkozódik? Hát-ha nem átkozódik?
— Miért nem beszélés? Megkukulált?
— Néha megcsillapszik az ember.
— Te, menjünk haza?
— Menjünk. De én majd vacsorakor lépek be hozzátok.
— A készre eljössz, ugye? Nehogy lefoglaljalak.
— Ugysem velem pikkelyeztetnéd le a halat.
(Folytatjuk)